ŞTEFAN GIOSU

A (SE) NAŞTE „naître"

1. Verbul *a naşte* a atras atenţia mai multor cercetători, datorită faptului că în limba veche, în literatura populară, apoi, de la o vreme, şi în literatura cultă, apare nu numai cu sensul de „a aduce pe lume un copil", ci şi cu sensul, intranzitiv, de „a veni (= a fi adus) pe lume (despre un copil)". Toţi cercetătorii au arătat că încă de la primele texte româneşti pentru a exprima valoarea intranzitivă există şi forma reflexivă *a se naşte,* însemnând, deci, „a veni (a fi adus) pe lume". Unii dintre ei doar au semnalat această realitate[1], alţii au căutat s-o şi explice[2]. Nu au fost însă folosite după apariţia *Atlasului lingvistic român* şi datele din această lucrare, cărora li s-au adăugat, ulterior, informaţiile din *Atlasul lingvistic moldovenesc,* iar în ultimul timp şi cele adunate pentru *Noul atlas lingvistic român, pe regiuni,* cu ajutorul cărora putem analiza minuţios sensurile celor două forme, activă şi reflexivă, ale verbului[3].

2. Verbul în discuţie cunoaşte perechea activ–reflexiv (*a naşte – a se naşte)* cu referire la fiinţele umane numai în română, nu şi în celelalte limbi romanice[4].

[1] Vezi, spre exemplu, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte,* II. *Textul şi glosarele.* Ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916, p. CLXXXVIII; Ovid Densusianu, *Istoria limbii române,* vol. II. *Secolul al XVII-lea.* Ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, 1961, p. 128, 129; numai pentru *a naşte* „a se naşte"(„cu formă activă intranzitivă"), privit în raport cu „modernul *a se naşte*", vezi N. Drăganu, *Un fragment din cel mai vechiu molitvenic românesc,* în DR, II, 1921-1922, p. 278; Al. Rosetti, *Istoria limbii române,* I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea.* Ediţie definitivă, Bucureşti, 1986, p. 502.

[2] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain,* în BL, VI, 1938, p. 47, 60-62, 80; Eugen Seidel, *Elemente sintactice slave în limba română,* Bucureşti, 1958, p. 58; Theodor Hristea, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note,* Bucureşti, 1968, p. 173; G. Ivănescu, *Istoria limbii române,* Iaşi, 1980, p. 229-230.

[3] Vezi harta 197 *M-am născut* din ALRM II, vol. I şi MN din ALR II, vol. I, p. 71, apoi harta 211 *(Femeia) naşte* din ALRR–Maramureş, vol. I, MN *(Femeia) naşte* din NALR–Oltenia, vol. II, p. 248 şi harta 814 *(Femeia) naşte* din ALM, vol. II, partea a II-a.

[4] Când totuşi şi aici (este vorba de limba spaniolă) apare reflexivul, verbul nu se referă la fiinţe umane, ci fie la plante, având sensul „a creşte, a răsări (fără a fi semănate)" (vezi Nicolae Filipovici, Raúl Serrano Péres, *Dicţionar spaniol-român,* Bucureşti, 1964, s.v. *nacer*), fie la stofe, când înseamnă „a se desface": *la blusa se nasció* „bluza s-a desfăcut (la cusătură)" (vezi

DACOROMANIA serie nouă, II, 1996-1997, Cluj-Napoca, p. 311-324

Pentru a înţelege mai bine această situaţie este necesar să vedem, mai întâi, cum erau exprimate în latină cele două sensuri amintite. Pentru „a aduce pe lume un copil", „a zămisli", „a da naştere", „a crea" existau în latina clasică mai multe verbe: *pario, parĕre, peperi, partum (pariturus); edo, edĕre, edidi, editum; gigno, gignĕre, genui, genitum; genero, generare, generavi, generatum* (şi *ingenero, progenero); procreo, procreare, procreavi, procreatum; fingo, fingĕre, finxi, finctum* etc., toate fiind, aşadar, tranzitive[5]. Pentru „a veni (= a fi adus) pe lume", adică „a se naşte", latina avea verbele intranzitive, deponente, *nascor, nasci, natus sum* şi *orior, oriri, ortus sum*[6].

3. Această situaţie din latina clasică se va schimba întrucâtva în latina populară, fapt oglindit de limbile romanice. Vom vedea însă că cele occidentale au moştenit mai mult sub acest aspect decât româna, în care s-a păstrat numai *nascĕre* şi a lăsat doar o urmă *parĕre,* prin al cărui participiu prezent, devenit substantiv (*parens, -tis),* se explică termenul *părinte*[7]. În plus, acestea au creat cu mijloace proprii mai multe sinonime ale verbelor moştenite din latină.

Pentru „a aduce pe lume un copil", „a da naştere", „a crea", „a produce", franceza cunoaşte *engendrer* (<lat. *ingenerare*), apoi *accoucher (de)*(<*coucher* „a se culca" < lat. *collocare* „placer dans le lit"[8]), *enfanter* (< *enfant*< lat. *infans,*

Alexandru Calciu, Zaira Samharadze, *Dicţionar spaniol-român,* Bucureşti, 1992, s.v. *nacer).*

[5] Socotim că nu sunt de prisos câteva exemple: *Recte et tempore suo parĕre* „a naşte la termen" (L. Quicherat, *Dictionnaire français-latin,* dixième tirage, Paris, f.a., s.v. *accoucher); Electram maximus Atlas edidit* „pe Electra a adus-o pe lume marele Atlas"; *Ligna putrefacta vermiculos pariunt* „lemnele putrede dau naştere la viermişori"; *Hecuba Alexandrum genuit* „Hecuba l-a născut pe Alexandru"; *Nec progenerant aquilae columbam* „nici vulturii nu nasc porumbei"; *Procreare duos filios* „a naşte doi băieţi"; *Di bene facerunt me quod pusilli finxerunt animi* „zeii au făcut bine că m-au creat cu un suflet timid" (G. Guţu, *Dicţionar latin-român,* Bucureşti, 1983, s.v. *pario, edo, gigno, progenero, procreo, fingo).*

[6] Notăm şi aici câte un exemplu: *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* „se screm munţii să nască; se va naşte un şoarece caraghios"; *Pueri claris parentibus orti* „copii născuţi din părinţi iluştri" (G. Guţu, *op. cit.,* s.v. *parturio, orior).*

[7] Vezi Ştefan Giosu, *Termeni pentru „părinte–părinţi" în dialectele româneşti,* în CL, XXXVIII, 1993, nr. 1-2, p. 113-118.

[8] *Accoucher* însemna mai întâi tot „coucher", apoi şi „mettre au monde", sens rămas unic începând cu secolul al XVI-lea (vezi Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique,* deuxième édition revue et corrigée, Paris, 1971, s.v. *coucher).* Adăugăm că pl. *couches (couche,* postverbal de la *coucher,* are, de-a lungul timpului, sensurile „lit", „lit primitif", „linge d'enfant") va însemna „alitement de la femme qui accouche", apoi, prin extensie, „naştere (a unui copil)". Din aceeaşi familie de cuvinte face parte şi *accouchement* „naştere". Vezi *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes,* tome troisième, Paris, 1960, s.v. *couche.*

-tis[9]*), mettre au monde* etc.[10] Am mai adăuga şi *pondre,* care, deşi se referă la femelele ovipare (<lat. *ponĕre [ova]*), este folosit, figurat sau popular, şi cu sensul „avoir un enfant, en parlant d'une femme"[11].

Aceeaşi întrebuinţare o au în italiană *generare (<* lat. *generare), partorire* (în trecut *parturire,* formă verbală de la *pario)*[12], apoi *figliare (< figlio), mettere al mondo, dare alla luce*[13], în spaniolă *engendrar (<* lat. *ingenerare)*[14], *parir (<* lat. *parĕre),* apoi *alumbrar*[15], *dar a luz,* în portugheză, de asemenea, *engendrar, parir, dar à luz*[16].

De fiecare dată în română se foloseşte, spre deosebire de restul romanităţii, *a naşte* (Ea *naşte* un copil"). De asemenea, în română este frecvent folosit *a face (<* lat. *facĕre)* ca sinonim popular al lui *a naşte.* Se spune, astfel, *ea a făcut aseară* „ea a născut aseară"[17]. Româna cunoaşte apoi şi o serie de sinonime dialectale ca *a făta, a prăsi, a da pe vatră, a pui(a), amintu, nfaşu* etc. Acestea sunt, desigur, ulterioare, de altfel ca şi locuţiunea *a aduce pe lume (un copil),*

---

[9] Adăugăm şi substantivul *enfantement* „naştere" (*"enfantement* douloureux"), sinonimul lui *accouchement.*

[10] Vezi Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *op. cit.,* s.v. *engendrer, coucher, enfanter.* Adăugăm şi câteva exemple: *L'oisiveté engendre le vice; Elle a accouché en clinique; Elle a accouché d'une fille; Cette femme engendre pour la première fois.*

[11] Vezi Paul Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française,* tome cinquième, Paris, 1962, s.v. *pondre.* Vezi şi *Larousse de XXe siècle en six volumes,* publié sous la direction de Paul Augé, tome cinquième, Paris, 1932, s.v. *pondre,* de unde extragem următoarele exemple: *Poule qui pond de gros oeufs; La tortue pond dans le sable; Femme qui pond un enfant chaque année.*

[12] Vezi *Dizionario Garzanti della lingua italiana,* direttore Giorgio Cusatelli, Milano, 1970, s.v. *generare, partorire.*

[13] Vezi şi *Dicţionar român-italian,* Bucureşti, 1967, s.v. *naşte.* Astfel în italiană se spune: *A generate molti figliuoli; Non si sa chi v'abbia figliati così cattivi!,* dar şi *La cagna tra poco figlia; A partorito una bella bambina,* dar şi *La cavalla ha partorito* (vezi P. Petrocchi, *Nuovo dizionario universale della lingua italiana,* Milano, 1931, s.v. *generare, figliare, partorire).*

[14] Vezi Joan Corominas, *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana,* tercera edición, Madrid, 1973, s.v. *parir.* Rar, cu sensul „făt", se foloseşte şi substantivul *engendro* (vezi Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu, *Dicţionar spaniol-român,* Bucureşti, 1979, s.v. *feto).*

[15] Verbul acesta înseamnă nu numai „a (i)lumina", ci şi „a da la lumină" ("dar a luz"), adică „a naşte" (vezi Nicolae Filipovici, Raúl Serrano Péres, *op. cit.,* s.v. *alumbrar).* Adăugăm aici şi substantivul *alumbramiento* „(acţiunea de a da) naştere".

[16] Vezi Angela Mocanu, Adelino Branco, *Dicţionar portughez-român,* Bucureşti, 1983, s.v. *engendrar, parir,* şi Pavel Mocanu, *Dicţionar român-portughez,* Bucureşti, 1981, s.v. *naşte.*

[17] În limba scrisă însă *a face* „a naşte" apare rar, constatare pe care o putem face chiar cu textele din secolul al XVI-lea, ceea ce arată că folosirea lui *a naşte* „engendrer" este o normă literară veche. Vezi şi Ştefan Giosu, *A face „a naşte" ("engendrer"),* în „Anuar de lingvistică şi istorie literară". Tomul XXXIII, 1992-1993, A, p. 133-141.

folosită, de regulă, într-o exprimare mai colorată.

Pentru „a veni pe lume", adică „a se naște", limbile romanice occidentale specificate mai sus au *naître, nascere, nacer, nascer*[18], toate provenind din lat. popular *nascĕre,* echivalentul deponentului *nasci* din latina clasică[19]. Astfel, în franceză se spune *Jean nacquit à Paris,* în italiană *Mario nacque à Roma,* în spaniolă *Los Cervantes no nacen cada dia* „scriitori ca Cervantes nu se nasc în fiecare zi" etc.

Remarcăm, așadar, în limbile occidentale la care ne-am referit, perechi ca *engendrer–naître, generare–nascere, parir–nacer* moștenite din latină pentru a exprima cele două sensuri amintite, în vreme ce româna cunoaște *a naște–a se naște*[20].

4. În română, așa cum am văzut mai sus, lui *nascĕre* îi corespunde perechea activ-reflexiv: *a naște – a se naște.* De asemenea, în română *a naște* este folosit atât pentru *engendrer* (= „a naște") cât și pentru *naître* (="a se naște"). Avem,

---

[18] Vezi Gustav Körting, *Lateinisch-romanisches Wörterbuch (Etymologisches Wörterbuch der romanischen Hauptsprachen),* Padeborn, 1907, s.v. *născŏr;* W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch,* 3. Vollständig neubearbeitete Auflage, Heidelberg, 1935, s.v. *nascĕre;* I.-A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine. A–Putea,* București, 1907-1914, s.v. *naște;* Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimologico rumano,* Universidad de La Laguna, 1958, s.v. *naște.* Evident, aceste limbi cunosc și diferite expresii, cu același sens (în franceză *venir au monde,* în italiană *avere i natali,* în spaniolă *arbrise a la vida,* în portugheză *vir ao mundo* etc.).

[19] În limbile romanice nu s-a transmis nimic din flexiunea deponentelor latine. Vezi și Sorin Stati, *Evoluția diatezelor în limba latină,* în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 744; Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române,* București, 1968, p. 180.

Datorită schimbărilor fonetice din silabele finale în latina populară deponentele s-au confundat, sub aspect formal, cu verbele active. Prin amuțirea consoanei finale, *nascor* devine, în latina populară, *nasco,* apoi așa cum, spre exemplu, *rumpo* avea infinitivul *rumpĕre,* tot astfel și *nasco* va avea infinitivul *nascĕre.* Dar în vreme ce un verb ca *rumpo* avea înțeles activ, *nascĕre,* în ciuda formei sale noi, active, avea, ca și deponentul din care provine, sens pasiv ("a fi născut", „être né").

În treacăt fie spus, definiția dată în multe gramatici și dicționare verbelor deponente ca având formă pasivă și înțeles activ se referă numai la unele verbe. Am mai adăuga că diversele valori ale reflexivului (reciprocă, dinamică, pasivă etc.) pot fi constatate încă de la începutul limbii române. Ele se vor întări, evident, în timp, fapt la care a putut contribui și împrumutul unor verbe reflexive din slavă.

[20] Cu vremea, *a (se) naște* s-a folosit tot mai puțin în dialectele aromân și meglenoromân, fiind concurat de diverse sinonime.

Și în alte limbi se folosește un cuvânt de bază, sensurile „engendrer" și „naître" fiind diferențiate la fel ca în română sau prin alte procedee formale. Să se compare, spre exemplu, în rusă РОДИТЪ cu РОДИТЪСЯ, în bulgară РАЖДАМ cu РАЖДАМСЕ, în germană *gebären* cu *geboren werden,* în maghiară *szül* cu *születik* etc.

Locuțiunea *a veni pe lume* pentru „a se naște" a apărut, desigur, ulterior în limba română și este folosită în aceleași condiții ca și *a aduce pe lume un copil.*

deci, şi perechea *a naşte*$_1$ „engendrer" – *a naşte*$_2$ „naître". Această dublă particularitate care deosebeşte limba română de celelalte limbi romanice poate fi urmărită de la primele texte apărute la noi până în ziua de astăzi.

Vom prezenta mai întâi o serie de exemple din textele vechi, din literatura populară, precum şi faptele adunate din graiuri în anchetele pentru ALR, spre a vedea apoi ce explicaţii se pot da dublei particularităţi de care aminteam mai sus.

a) *A naşte* „a se naşte" este atestat în textele vechi româneşti din toate regiunile şi mai ales în cele din secolul al XVI-lea. Bineînţeles, aceste texte cunosc şi reflexivul *a se naşte.* Vom reţine aici o serie de exemple:

„Deaci pohta începându, *naşte-se* păcatu; şi deca se sfârşaşte păcatul, *naşte* moartea" (CV, p. 340-341)[21].

„Ca să cunoască gintu altu fiii ce *nascu"* (PS, p. 155)[22].

„Ce den pântecele măine-sa *născut-au"* (ESR, p. 261).

„Învăţătoare, ce-au greşitŭ acesta, sau părinţii lui, de-*au născutŭ* orbŭ?" (C, p. 165).

„Iaste feciorulŭ lorŭ şi *se-au născutŭ* orbŭ" (C, p. 172).

„Venit-au den ceri *ş-au născut* den duhul sfânt şi den Mariia fată" (LC, p. 141).

[21] Folosim următoarele sigle:

CV = *Codicele Voroneţean.* Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981.

PS = *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte,* II. *Textul şi glosarele.* Ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916.

ESR = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551-1553.* Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu introductiv istoric de L. Demény, Bucureşti, 1971.

C = Coresi, *Carte cu învăţătură (1581),* publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I, Bucureşti, 1914.

LC = *Liturghierul lui Coresi.* Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Bucureşti, 1969.

TC = *Tetraevanghelul lui Coresi. Braşov 1560-1561 comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti 1574.* Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963.

PO = *Palia de la Orăştie 1581-1582. Text - Facsimile - Indice.* Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968.

VC = Varlaam, *Cazania 1643.* Ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, f.a.

CR = *Carte românească de învăţătură. 1646.* Ediţie critică de un colectiv condus de Andrei Rădulescu, Bucureşti, 1961.

MB I, II = *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Pars I. Genesis* (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică), Iaşi, 1988; *Pars II. Exodus* (volum întocmit de aceiaşi autori, la care se adaugă Corneliu Dimitriu), Iaşi, 1991.

[22] În note se dau variantele: *ce se vor naşte, ce s-or naşte.*

„Eu spre aceasta *mă nâscui*" (TC, p. 163).

„Toţi feciorii carii *vor naşte* aruncaţi-i în apă" (PO, p. 182).

„Aceştia-s feciorii lu Isau, carii *se-au născut* în pământul Cananului" (PO, p. 122).

„Şi botedzul iaste cum *are naşte* omul al doile rănd fără de păcate" (VC, p. 410-411).

„Iară noi *ne naştem* sufleteşte din svăntul botedz" (VC, p. 407).

„Cela ce-i va hicleni moşiia şi naşterea, de unde *au născut,* mai cumplită să-l cearte decât pre ucigătoriu de părinţi" (CR, p. 93).

„*S-au născut*... în pământul Eghipetului" (MB I, p. 306, versetul 27).

„Şi feciorii lui Mahir, feciorul lui Manasi, *născură* preste coapsele lui Iosif" (MB I, p. 318, versetul 23).

Dacă analizăm ocurenţele lui *a naşte* „a se naşte" din acele texte citate care sunt prevăzute cu indici exhaustivi de cuvinte, putem observa că în unele sunt mai numeroase decât cele ale lui *a se naşte.* Astfel, în TC *a naşte* „a se naşte" are 15 ocurenţe, iar *a se naşte* 9 atestări. Totuşi, în C, unde verbul acesta cu diversele sale forme şi valori are 76 de ocurenţe, *a se naşte* este folosit de 34 de ori, *a naşte* „a se naşte" de 19 ori. În LC din 4 atestări, 3 sunt folosite pentru „a se naşte". Aici nu apare forma reflexivă. În PO, unde verbul este folosit de 110 ori, numai o singură dată apare forma reflexivă (*se-au născut,* p. 122). *A naşte* „a se naşte" cunoaşte aici 6 ocurenţe. În *Cazania* lui Varlaam, apărută în secolul al XVII-lea, din 122 de atestări, 12 sunt pentru *a naşte* „a se naşte" şi 55 pentru *a se naşte*[23]. În MB I, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, *a naşte* are 166 de ocurenţe. Dintre acestea, 13 sunt forme reflexive şi 5 sunt forme active cu sens reflexiv. Se poate observa că deja în secolul al XVII-lea faţă de cel precedent *a naşte* cu sensul „a se naşte" este folosit mai rar, particularitate care se va accentua în secolele următoare.

b) *A naşte* „a se naşte" se întâlneşte şi în literatura populară. Al. Graur face, astfel, trimiteri la A. Gorovei şi V. Vârcol[24]. Socotim necesar să le întregim aici prin reproducerea a două exemple: „În pădure *naşte* / În pădure creşte / Vine la ţară / şi hăpălueşte" – Meliţoiul[25]; „ – Ai venit, Nicolae? – Am venit. – Noi odat'*am născut.* Când *ai născut* tu, *am născut* şi io"[26].

Cu acelaşi înţeles *a naşte* este cules şi de Ovid Densusianu din zona

[23] Am folosit pentru statistica privind C indicele (în manuscris) alcătuit de Corneliu Dimitriu, iar pentru statistica privind VC, indicele (în manuscris) elaborat de un grup de cadre didactice de la catedra de limbă română a Facultăţii de Litere din Iaşi împreună cu un colectiv de studenţi, litera N fiind redactată de Petru Zugun.

[24] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain,* p. 80.

[25] Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor,* Bucureşti, 1898, p. 225.

[26] V. Vârcol, *Graiul din Vâlcea,* Bucureşti, 1910, p. 33.

Hațegului, cu precizarea că verbul acesta „ca reflexiv e foarte rar întrebuințat"[27]. Reproducem, iarăși, două exemple: „ćińe n-ańe năroc, n-ańe,/ D'e cân *naș't 'e* până moańe"[28]; „Ieu d'e iel sîn bot'ezat, d'e popa Vizant'e. Cân o veńit d'i la Măśeu atunśea *am născut* ieu"[29].

A naște apare și în câteva ghicitori culese de Emil Petrovici. Reținem aici doar una: „Îm padure crescui/ Îm padure *nascui*/ Di cinstea casi tale fui" – Masa[30]. Mai notăm *a naște* „a se naște" și din basmul *Lucafiri*, cules din pct. 362 (jud. Maramureș) de către Emil Petrovici în anchetele pentru ALR II: „Ačăia o fost tri frat la o mamă. Doi, ačăia mari, s-o dus pâm_pădúre a vâná. Șî i-o mîncát o bábă. Ș-apoi *o născut* Kipărúș Voińíc"[31].

c) Harta 197 din ALRM II, vol. I și materialul necartografiat (MN) din ALR II, vol. I, p. 71 arată că *a naște* „a se naște" se mai întâlnește într-o arie care cuprinde întreg Maramureșul, părți din Crișana și Transilvania, apoi în câteva puncte izolate și foarte depărtate de această arie, ca și unul de altul.

La întrebarea nr. 2649, „Cum ziceți: *m-am născut* sau *am născut* în anul cutare?", s-a răspuns *am născut* în următoarele puncte: 272, 349, 353, 362 (jud. Maramureș); 334, 346 (jud. Satu Mare); 316, 325 (jud. Bihor); 64 (jud. Arad; aici apare și forma reflexivă, cea activă cu sens reflexiv fiindu-i sugerată informatorului); 279, 284 (jud. Sălaj); 260 (jud. Bistrița-Năsăud), 235 (jud. Mureș); 228, 574 (jud. Harghita); 192 (jud. Covasna).

Cu același sens reflexiv, *a naște* a fost notat în punctele, izolate, 833 (jud. Hunedoara), 872 (jud. Dolj), 769 (jud. Ilfov)[32], 682 (jud. Tulcea). În pct. 192

---

[27] Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915, p. 326, s.v. *naște*.

[28] *Ibidem*, p. 212 (textul nr. CCCXIII).

[29] *Ibidem*, p. 95 (textul nr. XVI).

[30] Emil Petrovici, *Folclor de la moții din Scărișoara*, extras din „Anuarul Arhivei de Folclor", V, București, 1939, textul nr. 176. Vezi și textele nr. 177, 178.

[31] *Texte dialectale* culese de Emil Petrovici. *Suplement la Atlasul lingvistic român II (ALRT II)*, Sibiu–Leipzig, 1943, p. 160.

[32] În pct. 769 forma notată este *am înnăscut*. Participiul cu prefixul *în-* a fost consemnat și în pct. 531 (jud. Bacău), pct. 551 (jud. Neamț), 605 (jud. Galați), unde informatorii au răspuns *sînt înnăscut*. În anchetele pentru NALR–Moldova și Bucovina a fost notat și (femeia) *înnaște* (cf. *îndobîndi, înstăpîni* etc.) în 11 localități din sudul Moldovei (pct. 633, 635, 636, 639, 642, 643, 644– jud. Galați, 656, 668– jud. Vrancea și 615, 631– jud. Vaslui) și într-o localitate din Bucovina (pct. 482 - jud. Suceava). *A înnaște* este notat și în 9 localități din Muntenia, singur (pct. 718, 801, 822, 861, 864) sau alături de *face* (pct. 701, 814) și de *fată* (pct. 725), cum rezultă din harta 144 *(Femeia) naște* din NALR–Muntenia și Dobrogea, vol. II (în manuscris, la data redactării articolului).

Adjectivul *înnăscut*, însemnând „congenital", „nativ", trebuie disociat de verbul de mai sus, în sensul că este un derivat nou, literar, cu același prefix, dar de la participiul *născut*, și anume după modelul fr. *inné*. Nu putem exclude nici modelul lat. *innatus* sau chiar al germ. *angeboren*. Așadar, adj. *înnăscut* „congenital", „nativ" este un neologism atât sub aspect semantic, cât și ca formație (ambele elemente constitutive, prefixul și cuvântul de bază, fiind românești).

şi 682 s-au obţinut răspunsuri duble, în primul *am născut* şi *sînt născut*, în celălalt *m-am născut* şi *am născut*. Adăugăm şi pct. 105 (jud. Hunedoara) unde, pe lângă *m-am născut*, apare şi forma activă căci harta 115 *Olog (din naştere)* din ALR II, vol. I prezintă aici răspunsul *o născut ć(t')ilávă*. În pct. 64 a fost consemnat mai întâi *îs născut*, aici informatorul dând, deci, trei răspunsuri. De fapt, *a naşte* „a se naşte" este mai răspândit în graiuri decât putem constata din ALR II, ale cărui hărţi au o reţea destul de rară[33].

Faptele contrazic afirmaţiile lui Theodor Hristea că „numai în limba veche *a naşte* apărea, foarte rar, cu valoare intranzitivă" şi că valoarea aceasta, pe care autorul o ilustrează cu un citat din *Biblia* de la 1688 ("Piară zioa întru carea *am născut*"), „s-a pierdut, se pare, definitiv"[34].

d) În sfârşit, *a naşte* „a se naşte" apare şi la unii scriitori moderni, începând cu secolul al XIX-lea: Ion Ghica, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Barbu Delavrancea, Mihail Sadoveanu etc[35]. Ne vom limita doar la câteva exemple: „Slobozenia dinafară este neatârnarea moşiei în care *naştem* şi care ne hrăneşte[36]; „Din moarte *naşte* viaţă, din întuneric soare"[37]; „Fata sărută floarea roşie şi Făt-Frumos *născu* ca din nimica înaintea ei"[38]; „În grădina cu multe straturi, neudată şi necăutată de nimeni, *născură* din pietriş sterp, din arşiţa zilei şi din secăciunea nopţii flori cu frunze galbene... florile durerii"[39].

5. Aşa cum am arătat mai înainte, *nascĕre* provine din *nasci*, verb deponent având valoare pasivă şi însemnând, deci, „a fi născut". În latina populară *nascĕre* a păstrat acest sens, dovadă fiind verbele respective din celelalte limbi romanice (fr. *naître* = *être né* etc.), toate având formă activă.

Ne rămâne acum să vedem mai îndeaproape, pe de o parte, cum şi când

---

[33] Adrian Turculeţ ne face cunoscut că a notat *a naşte* „a se naşte" şi prin Bucovina, cu ocazia unor anchete dialectale efectuate acum câţiva ani. De asemenea, N. Saramandu ne informează că a consemnat de mai multe ori în Dobrogea forma activă cu înţeles reflexiv în anchetele pentru NALR. Să notăm aici şi construcţia fixă *Ce naşte din pisică şoareci mănâncă*, având caracter popular.

În chestionarul alcătuit pentru NALR nu există, din păcate, o întrebare specială pentru *a naşte* „a se naşte".

[34] Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[35] Vezi şi *Dicţionarul limbii române (DLR), serie nouă*, tomul VII, *partea I, litera N*, Bucureşti, 1971, s.v *naşte*.

[36] Alecu Russo, *Scrieri alese*. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Sanda Radian, Bucureşti, 1959, p. 97 (versetul 17 din *Cântarea României)*.

[37] Vasile Alecsandri, apud Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[38] M. Eminescu, *Opere alese*, III. *Literatura populară*. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Perpessicius, Bucureşti, 1973, p. 328 (*Făt-Frumos din lacrimă)*.

[39] *Ibidem*, p. 334. Pentru alte exemple vezi *Dicţionarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacţia acad. Tudor Vianu, Bucureşti, 1968, s.v. *naşte*.

anume a putut apărea în română, spre deosebire de celelalte limbi romanice, perechea *a naşte* „engendrer" – *a se naşte* „naître", pe de altă parte, de ce tot numai în română, cum arată textele vechi, literatura populară şi unele graiuri, apoi unele texte moderne, *a naşte* are sens dublu ("engendrer" şi „naître"). Primul aspect este legat de apariţia însăşi a reflexivului în limba română.

Al. Graur a făcut o foarte strânsă legătură între reflexivul românesc şi cel din limba slavă. Discutând cu preponderenţă reflexivul cu valoare dinamică ("à sens moyen"), el afirmă, astfel, că *a se juca, a se jura, a se râde, a se ruga, a se teme*, de origine latină (*jocare, jurare, ridēre, rogare, timere)* se explică prin slavele *hrati sę, klęti sę, smijati sę, moliti sę, bojati sę)*[40]. Cât priveşte reflexivele româneşti, „qui se laisseraient réduire à des réfléchis latins", acestea sunt în număr infim. După ce precizează că „tout au plus peut-on signaler quelques exemples qui semblent remonter à des déponents latins"[41], autorul dă ca exemple *a se mira (<* lat. *mirari), a se neguţa (<* lat. *negotiari)*, dar şi pentru acestea face, totodată, trimiterea la verbele slave *čuditi sę, torgovatsja*[42].

Al. Graur nu afirmă nicăieri că reflexivul *a se naşte* ar urca până la latină. S-a înţeles de aici, şi pe drept cuvânt, că forma aceasta s-ar explica tot prin influenţă slavă.

Ulterior, Eugen Seidel, vorbind despre pasivul exprimat prin reflexiv şi citându-l pe Al. Graur cu studiul său despre verbele reflexive în româneşte, afirmă, cu claritate, că *a se naşte* este „ca slav. *roditi sę"* [43].

Dacă forma reflexivă *a se naşte* se explică prin verbul corespunzător slav, se poate conchide că până la influenţa slavă româna nu ar fi cunoscut reflexivul. Într-o asemenea concepţie, apariţia formei *a se naşte* ar fi târzie, căci este îndeobşte acceptată astăzi teoria că de rezultate ale influenţei slave asupra limbii române nu poate fi vorba decât începând cel mai devreme cu secolul al IX-lea[44]. Până în acest secol nu putem vorbi decât de elementul latin şi, atât cât este

---

[40] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain*, p. 47.

[41] *Ibidem*, p. 48.

[42] Concepţia aceasta Al. Graur o reia, mai târziu, în *Tendinţele actuale ale limbii române*, unde, la p. 196, susţine că în ce priveşte reflexivul, influenţa slavă a depărtat limba română de „uzajul romanic, mai ales că foarte adesea şi verbele folosite la reflexiv sunt de origine slavă". Idei asemănătoare susţinuse Sorin Stati în studiul *Evoluţia diatezelor în limba latină*, SCL, XI, 1960, nr. 3, unde se subliniază şi rolul influenţei germane în dezvoltarea reflexivului în Romania Occidentală. Al. Graur îl citează pe Sorin Stati atunci când critică teoria lui J. Vendryès care acorda importanţă primordială rolului elementului latin în dezvoltarea reflexivului pe plan romanic în general, punând pe plan secundar rolul elementelor externe.

[43] Eugen Seidel, *op. cit.*, p. 58.

[44] Vezi, în mod deosebit, I. Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică*, Cluj, 1974, p. 88-123 (mai ales p. 88, 89, 93, 112, 117); *Istoria limbii române*, vol. II, Bucureşti, 1969, p. 309; Andrei Avram, *Nazalitatea şi rotacismul în limba română*, Bucureşti, 1990, p. 215.

posibil, de cel autohton din limba română[45].

G. Ivănescu nu acceptă părerea lui Al. Graur că reflexive ca *a se juca, a se jura* etc. s-ar explica prin influenţa slavă. El adaugă şi verbul *a se naşte*[46], pe care, însă, întrucât are altă valoare decât dinamică, Al. Graur nu-l notează în seria mai sus amintită. Cu acest prilej, G. Ivănescu aduce elemente noi privind originea reflexivului, în general, din limba română, care ne ajută să înţelegem şi originea formei *a se naşte*. El constată mai întâi că, în celelalte limbi romanice, corespondentul unor verbe ca cele citate de Al. Graur, la care adaugă deci şi *a se naşte*, sunt active. Astfel, în franceză se spune *jouer, jurer, rire, naître*[47]. Plecând de aici, G. Ivănescu vorbeşte de o tendinţă a limbii române de a forma „şi după destrămarea latinei populare" verbe reflexive din active, pe care o pune în legătură cu substratul. Autorul îi reproşează lui Al. Graur că nu a arătat, în explicarea reflexivului românesc, „cum stau lucrurile şi în albaneză, care în epoca cea mai veche a influenţat româna şi care poate da o indicaţie asupra situaţiei din tracă şi dacă"[48]. El este de părere că s-ar putea vorbi şi „despre o adaptare a limbii latine populare la baza psihică tracică şi dacică"[49].

---

[45] Dacă, aşa cum se şi menţionează în *Istoria limbii române*, vol. II, p. 309, „până în secolul al IX-lea cuvintele de altă provenienţă nu pătrunseseră în sfera lexicului uzual", cu atât mai mult nu putem vorbi de elemente gramaticale datorate influenţelor străine.

[46] G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 229.

[47] Să se compare, spre exemplu, *jouer à cache-cache, jurer ses grands dieux, rire aux anges* cu *a se juca de-a v-aţi ascunselea, a se jura pe toţi sfinţii, a (se) râde prosteşte.*

Astfel de reflexive pot fi întâlnite şi în dialectele sud-dunărene. Petru Neiescu ne informează că a cules *jo me (ă)rdu* din cinci localităţi istroromâne. În Suşnieviţa, după ce informatorul a dat răspunsul *ărdu*, a precizat imediat: *mai mund vire jo me ărdu*. În meglenoromână se spune *mi rǫd: si rǫdi la steali* (Th. Capidan, *Meglenoromânii*, III. *Dicţionar meglenoromân*, Bucureşti, [1935], s.v. *rǫd)*. La istroromâni şi *plănze* poate apărea cu formă reflexivă şi sens activ: *plănze máia şi fiľa e omu-ľ ziţe: ţe te plănzi?* „plânge mama şi fiica, iar omul îi spune: de ce plângi?" (Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, I. *Texte*, în „Analele Academiei Române", seria II, tomul XXVIII, 1905-1906, Memoriile Secţiunii Literare", Bucureşti, 1906, textul nr. 17, alineatul 42).

[48] G. Ivănescu, *op. cit.* Pentru o scurtă prezentare a reflexivului în albaneză, vezi Dr. Pekmezi, *Grammatik der albanesischen Sprache (Laut- und Formenlehre)*, Wien, 1908 (§ 70 *Pronomen reflexivum)*.

[49] G. Ivănescu, *op.cit.*, p. 230. Am aminti aici şi un punct de vedere al lui Eugenio Coseriu cuprins în articolul *Balkanismen oder Romanismen?* (publicat în *Fakten und Theorien. Beiträge zur romanischen und allgemeinen Sprachwissenschaft*, volum editat de către Sieglinde Heinz şi Ulrich Wandruszka la Tübingen şi dedicat lui Helmut Stimm cu ocazia împlinirii vârstei de 65 de ani). La p. 38 Eugenio Coseriu îi critică pe cercetătorii care, plecând de la comparaţia doar cu franceza modernă (şi chiar numai cu varianta ei literară) – limbă care pe de o parte reprezintă un tip de romanitate aparte, pe de alta a pierdut, de-a lungul timpului, unele particularităţi păstrate altfel în alte limbi romanice –, exagerează în a considera ca balcanisme unele fapte din limba română. Plecând de aici, autorul constată că ceva asemănător se petrece şi la stabilirea slavismelor din limba română ("Ähnliches geschieht übrigens auch bei der Feststellung der «Slavismen» des Rumänischen"). şi continuă afirmând că Al. Graur, în articolul *Les verbes*

Prin urmare, verbe de origine latină ca cele citate şi deci nu numai cele având la bază deponente trebuie să fi avut formă reflexivă chiar de la începutul limbii române, tendinţa de apariţie a reflexivului în latină găsind sprijin în limba autohtonă. Bineînţeles, G. Ivănescu precizează că Al. Graur „are, desigur, dreptate, cel puţin în unele cazuri"[50], referindu-se la reflexivele împrumutate ca atare din slavă şi care, indiscutabil, au contribuit la dezvoltarea categoriei reflexivului în general în limba română[51].

Nici Eugen Seidel, nici G. Ivănescu nu se referă la sensul reflexiv al lui *a naşte*. Singurul cercetător care-l menţionează, dându-i şi o explicaţie, este Al. Graur. În studiul despre verbele reflexive din română, el discută mai întâi forma *a se naşte* atunci când se ocupă de pasivul exprimat prin reflexiv (*a se căzni, a se începe, a se naşte* etc.)[52]. Ceva mai departe are în vedere şi *a naşte* „a se naşte", atunci când susţine că unele reflexive din română s-au transformat, prin pierderea pronumelui reflexiv, în active, numite „secundare", dar care au păstrat sensul reflexiv, dând, în acest sens, o serie de exemple. Reţinem aici câteva: *a căzni* (formă activă primară) „torturer" – *a se căzni* „se donner la peine, travailler" – apoi, din nou, *a căzni* (formă activă secundară), dar însemnând, ca şi *a se căzni*, „se donner la peine, travailler"; *a logodi* „fiancer" – *a se logodi* „se fiancer" – apoi, din nou, *a logodi* „se fiancer"; *a naşte* „engendrer" – *a se naşte* „naître" – pe urmă, iarăşi, *a naşte* (formă activă secundară), dar, de data aceasta, însemnând „naître", ca şi *a se naşte* din care provine prin eliminarea pronumelui reflexiv[53].

Noi credem însă că se poate da o altă explicaţie sensului reflexiv al lui *a naşte*. Trebuie mai întâi să facem observaţia că dacă forma *a se naşte* a apărut atât de târziu, atunci era necesar ca cercetătorii adepţi ai acestui punct de vedere să arate cum se vor fi exprimat în limba română, în perioada anterioară influenţei slave, cele două sensuri, „engendrer" şi „naître".

---

réfléchis en roumain, consideră slavisme toate tipurile de reflexiv din română şi că acest învăţat, făcând comparaţia numai cu franceza modernă, nu ţine cont că astfel de tipuri există şi în spaniolă. Eugenio Coseriu reţine din articolul lui Al. Graur afirmaţiile: „le roumain... concorde mieux avec le slave qu'avec le roman"; „le roumain marche entièrement avec le slave en ce qui concerne la répartition des faits". Eugenio Coseriu nu exclude în mod categoric ipoteza că tipurile de reflexiv românesc s-ar putea datora şi influenţei slave – în spaniolă ele având, desigur, o altă explicaţie –, dar este de părere că ele nu trebuie explicate astfel în română numai pur şi simplu din cauză– că ar fi străine „romanicului". În concepţia lui Eugenio Coseriu caracterizarea de „romanic" (sau, am adăuga noi, de „neromanic") trebuie deci făcută nu numai pe baza comparaţiei cu o singură limbă luată ca reprezentant al romanităţii – în cazul de faţă franceza –, ci luându-se în considerare toate limbile romanice.

[50] G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 229.

[51] A. Graur, în *Les verbes réfléchis en roumain*, p. 45, avea în vedere verbe ca *a se căi* (sl. *kajati sę*), *a se ciudi* (sl. *čuditi sę*), *a se frăsui* (sl. *frasuvati sę*).

[52] *Ibidem*, p. 62-63.

[53] *Ibidem*, p. 79-80.

Am arătat că limbile romanice occidentale au moștenit din latină mai mult decât româna, ele având, de aceea, perechi ca *engendrer– naître, partorire – nascere* etc. Cum româna nu a moștenit din latină nici un termen pentru noțiunea „engendrer", apariția unei perechi similare celor din alte limbi romanice nu a fost posibilă. Se pune, deci, în chip firesc, întrebarea cum se vor fi exprimat cele două sensuri în momentul trecerii de la latină la română. Suntem de părere că prin același *nascĕre,* verb cu formă activă, dar cu înțeles pasiv, se explică ambele sensuri. Credem, așadar, că perechea *a naște$_1$* ("engendrer")– *a naște$_2$* ("naître") a apărut din cele mai vechi timpuri. Limba română a tolerat, de la bun început, deși nu separa cu toată claritatea cele două sensuri, perechea aceasta, așa cum, de fapt, unele graiuri o tolerează și astăzi. Dar, cum *a naște$_2$* avea sens pasiv, s-au putut dezvolta, totodată, și perechile *a naște$_1$ – a fi născut, a naște$_1$ – a se naște,* aceasta din urmă realizând simetria formală ca în cazul fostelor deponente cu valoare dinamică (*mirari>mirare>a mira – a se mira).* Perechile acestea nu vor fi fost generalizate, așa cum nu sunt nici astăzi, cum s-a putut vedea din paragraful precedent.

Separarea celor două sensuri exprimate de perechea *a naște$_1$ – a naște$_2$* s-a făcut prin înlocuirea lui *a naște$_1$* cu *a face,* care a preluat numai sensul „engendrer" (*ea a făcut aseară* „ea a născut aseară"). Pentru „naître" existând *a naște$_2$, a fi născut, a se naște,* nu a fost nevoie să se folosească și *a se face.* Au apărut, astfel, perechi noi: *a face – a naște$_2$, a face – a fi născut, a face – a se naște.* Nu s-a dezvoltat și perechea *a face – a se face,* care apare doar în mod excepțional în textele vechi sau în graiurile populare[54].

Sinonimul *a face* este cunoscut în toate dialectele românești, având caracter popular, ceea ce constituie o dovadă a vechimii lui[55]. Româna este singura limbă romanică în care *a face* cu sensul „engendrer" are o atât de largă răspândire, fapt explicabil din moment ce celelalte limbi romanice au moștenit, spre deosebire de română, diverși termeni din latină pentru a exprima această noțiune. *A face* cu sensul „faire" este în română, ca în toate limbile de altfel, un verb cu numeroase excepții. Dacă un astfel de verb a trebuit să se specializeze și pentru „engendrer", căpătând chiar caracter popular, aceasta a fost o necesitate a limbii române.

Toate perechile amintite există până astăzi, unele fiind, cu timpul, preferate altora, dar fără ca aceasta să ducă la anularea vreuneia dintre ele. Textele vechi, literatura populară, informațiile date de atlasele lingvistice oglindesc această realitate. Ceea ce în latina populară de la baza limbii noastre era concentrat în verbul *nascĕre* se va dezvolta în română sub forma unei serii de perechi de

[54] Pentru detalii, vezi Ștefan Giosu, *A face „a naște" ("engendrer"),* în „Anuar de lingvistică și istorie literară", tomul XXXIII, 1992-1993, A, p. 139-140.

[55] Alte sinonime pentru „engendrer" ca *a făta, a prăsi* etc. au, cum precizam sub **3.**, caracter dialectal.

termeni, dovedind posibilităţile ei interne de dezvoltare şi, totodată, originalitatea ei.

Textele vechi permit constatarea că perechea *a naşte₁ – a se naşte* va căpăta, în timp, o tot mai largă întrebuinţare şi că perechea *a naşte₁ – a naşte₂* va fi concurată tot mai mult de *a face – a naşte₂*, *a face – a se naşte*. Perechea care se va impune, treptat, fiind preferată de limba literară, va fi *a naşte₁ – a se naşte*. Poate de aceea N. Drăganu vorbea de „modernul *a se naşte*"[56].

Am constatat, analizând textele vechi şi faptele pe care ni le oferă graiurile populare, o tendinţă spre exprimarea cât mai clară a sensurilor, activ şi reflexiv, ale lui *a (se) naşte*. Perechile existente din cele mai vechi timpuri şi până astăzi arată tocmai această evoluţie. Suprimarea pronumelui reflexiv din *a se naşte* pentru a se exprima, în continuare, sensul pasiv, ar fi însemnat un pas înapoi, cu atât mai mult cu cât avem a face cu un verb de maximă importanţă şi circulaţie. Suntem, prin urmare, de părere că forma *a naşte* cu sensul „a se naşte" (= „a fi născut") nu este secundară, ci primară şi că tot atât de vechi sunt şi formele *a se naşte, a fi născut,* şi aceasta datorită faptului, amintit mai înainte, că *nascĕre*, cu formă activă, este, din fostele deponente latine, un verb având sens pasiv. Prezenţa lui *a face* pentru *a naşte₁* în toate dialectele româneşti este ea însăşi o dovadă că *a naşte₂* ("a se naşte" = „a fi născut") este un fapt de limbă străvechi. Nu este lipsit de importanţă faptul că în anchetele pentru ALM şi NALR în 63 de puncte, din aproape toate regiunile, s-a notat că *a face* este „vechi" sau că este folosit de „bătrâni", iar în 181 de localităţi că *a naşte* „engendrer" este „recent" sau că este folosit de către tineri[57].

În *Codex Dimonie* este consemnată şi forma activă a verbului *nascu*, dar cu sensul „mi nascu": *γite născu di tru locŭ* „din pământ răsări (= se născu) viţă de vie"[58]. Faptul acesta, chiar dacă singular (alte exemple nu mai cunoaştem), sprijină, credem, ipoteza că *a naşte* a putut însemna, de la bun început, şi „a se naşte". Nu am putea admite apoi că *nascu* ar proveni din *mi nascu* şi pentru faptul că, după câte ştim, dialectul aromân nu cunoaşte fenomenul pierderii pronumelui reflexiv invocat de Al. Graur.

Starea actuală a lui *a (se) naşte* permite, aşadar, să urmărim evoluţia acestui verb în epocile anterioare. Datele din atlasele lingvistice sunt, din nou, alături de atestările din textele vechi, de o deosebită însemnătate pentru istoria limbii.

Al. Graur mai precizează că *a naşte* „a se naşte" apare şi „dans la presse et

---

[56] Vezi *supra*, nota 1.

[57] Vezi Ştefan Giosu, *ibidem*, în special coloanele 7, 8 ale tabelului de la p. 137. În afara celor specificate în nota 3, am mai folosit şi materialul încă nepublicat, adunat şi pus la dispoziţie de autorii atlaselor lingvistice regionale (NALR, ALRR), pe care îi rugăm să găsească aici expresia celor mai vii mulţumiri ale noastre.

[58] Vezi Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*. Ediţia a II-a augmentată, Bucureşti, 1974, s.v. *nascu*. Aromânii aproape că nu mai cunosc verbul *nascu*, înlocuindu-l, în timp, cu diverse sinonime.

dans la langue littéraire actuelle (Eminescu..., Sadoveanu...) où l'on pourrait voir une influence du français"[59], iar Theodor Hristea este de părere că o asemenea întrebuinţare a lui *a naşte* poate fi un calc morfologic după fr. *naître*[60]. Sigur că începând cu secolul al XIX-lea se exercită o influenţă franceză puternică asupra limbii române. Este foarte probabil ca unii scriitori precum Vasile Alecsandri, Alecu Russo să se fi lăsat influenţaţi de fr. *naître*. În asemenea situaţie, *a naşte* „a se naşte" este o formă neologică, pe care o putem nota *a naşte*$_3$ *(a naşte*$_2$ fiind formă primară, deci veche). Apare, astfel, o nouă pereche, *a naşte*$_1$ – *a naşte*$_3$, însă cu circulaţie restrânsă[61]. Dar trebuie avut în vedere că, în acelaşi timp, aceşti scriitori au fost şi buni cunoscători atât ai literaturii noastre vechi cât şi ai literaturii şi graiurilor populare. Suntem de părere că trebuie făcută o mai strânsă legătură între *a naşte* „a se naşte" din literatura populară şi cel din literatura cultă. Nu credem că, spre exemplu, Mihai Eminescu şi Mihail Sadoveanu – ca să ne limităm şi noi la aceleaşi două mari nume pomenite de Al. Graur – au luat acest verb din altă parte decât din literatura veche, din cea populară sau din unele graiuri vii. Să nu uităm că în *Făt-Frumos din lacrimă,* de exemplu, Eminescu trebuia să creeze, şi sub aspectul limbii, atmosfera de basm. Suntem, aşadar, de părere că la unii scriitori trebuie exclusă, cel puţin când este vorba de anumite opere ale lor, influenţa franceză în privinţa folosirii lui *a naşte*$_2$ (= *a se naşte* „a fi născut"). Caracterul arhaic al lui *a naşte*$_2$ îi asigură, chiar şi atunci când scriitorii iau această formă numai din una dintre sursele amintite (textele vechi, literatura populară, graiurile vii), o valoare stilistică incontestabilă.

Universitatea „Al. I. Cuza"
Facultatea de Litere
Iaşi, Bulevardul Copou, 11

[59] A. Graur, *op. cit.*, p. 80.

[60] Theodor, Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[61] Un loc aparte ocupă celebrele cuvinte ale lui Miron Costin, *nasc şi la Moldova oameni,* folosite, uneori ca atare, în scris sau în vorbire, de către oamenii culţi, alteori adaptate de către aceştia la alte realităţi. Avem a face, astfel, dacă nu chiar cu o răspândire, cel puţin cu o „întreţinere", pe cale cultă, a lui *a naşte*$_2$.